

UR NYHETERNA

TIDNING FÖR URTEKNIK OCH URHANDEL

Årg. 15

April 1958

Nr 4

INTERIÖR MED BORNHOLMSUR

Dansk allmogeinteriör från 1850. Målning av C. Dalsgaard.

I bakgrunden till vänster i denna gamla allmogeinteriör ser man ett golvur av den typ, som räknas som det "riktiga" Bornholmsuret. Åsikten har väl blivit befäst, genom att denna typ är den i exteriören mest särpräglade och dessutom är den mest fabricerade under Bornholmsurmakeriets blomstrings-tid.

Emellertid har exteriören på Bornholmsuren även den följt modets riktningar. Tre bestämda huvudtyper kunna åtskiljas.

Den första periodens Bornholmsur från halvseket 1750—1800 voro helt engelskt influerade med det rka fodret och med huvens dörr försedd med halvrund avslutning. Denna typ är ju vanlig även på våra svenska ur från 1700-talet med Stjärnsundsuren som goda förebilder. Liksom dessa hade de tidiga Bornholmsuren tavla av järn, på

vilken sifferringen av tenn och krönornament monterades. I det halvrunda fältet sattes oftast en tennbuckla med fabrikantens namn, urets nr och ev. ort och årtal. Fodret till detta ur är oftast målat med spridda blomsterdekorationer. Man ser också ur av denna typ med lackerat foder och kinesisk dekora-tionsimitation. Dessa välbyggda ur ha oftast slagverk med repetermekanism, en sak som ju är vanlig på äldre ur och som var av stor betydelse, när man i mörker ville ha reda på tiden.

De bornholmare, som fördes i marknaden vid sekelskiftet 1800, buro helt empirens prägel och voro just av den typ, som synes i interiören här ovan. Huvens har blivit fyrkantig och dörrrens öppning rund och omgiven av en i trä skuren lagerkrans. Huvens krönes ofta med en genombruten krans och så är det även på bilden här ovan, fast över-

partiet döljes av en takbjälke. Även detta fodral brukar vara målet grönt, blått eller rött och dekorerat med små blomsterdekorationer. Ofta ser man dessa ur i vitt och guld, men huruvida detta är ursprunglig målning eller ej, tvistar man om.

En nyhet för denna period är i alla fall, att den gamla urtavlan ersättes med en ny, som är helt rund och med vitmålad yta. Denna taveltyp är tydligare än de äldre typerna med tennsifferringar och detta är väl förklaringen till, att man på en mängd av de gamla bornholmarna ändrade huvens och satte in runda, vitmålade tavlor i stället för den ursprungliga typen. En empirebetonad huv på ett bornholmsur är sålunda inget kriterium på, att uret är från cirka 1800; det är oftast betydligt äldre.

Omkring år 1830 var det slut med

VÅRT VANLIGA TIDSBEGREPP

Man kan göra sig den frågan, varifrån egentligen vår vanliga tid har kommit. Vi ta det som ett faktum utan vidare funderingar, men i själva verket får man ju börja räkningen någonstans.

Utgångspunkten är i själva verket Greenwichmeridianen, som ligger några få eng. mil från Londons hjärtpunkt. Denna meridian är noll- eller primärmeridianen och vår standardtid räknas från denna — öster eller väster om Greenwich.

Varför Greenwich valts beror därpå, att observatoriet här är av gammalt datum; det började sin verksamhet redan 1675 under Karl II:s tid. Men observatoriet var framtvingat av nödvändigheten att kunna orientera sig ute på havet, en sak av största betydelse för en sjöfarande nation som den engelska. Den nautiska astronomin var sålunda en angelägen uppgift för observatoriet och bestämmandet av longituden till sjöss var ett betydligt viktigare spörsmål än att bestämma tidsskillnaden mel-

kärleken till den rena empiren i urfodertillverkningen och så var man inne i biedermeiern. I Danmark betyder det, att bornholmaren gled in i Christian 8:s-stilen. Skillnaden gentemot empiren är den, att huven gjordes rund i stället för fyrkantig och detta blev sedan standardtypen för bornholmarna så länge de fabricerades. Efter att ha fört en högst tynande tillvaro ett par decennier var bornholmarnas tid ute, när 1890-talet bröt in. Men än leva de gamla urmakarnas verk och mäta tiden sedan mer än hundra år i många hem både i Danmark och i andra land.

Vad så den avbildade interiören beträffar, så härstammar den från 1850 och visar familjeliv hos en bonde i Salling en söndageftermiddag. Det är en oljemålning av den kände konstnären C. Dalsgaard, som gärna uppehöll sig vid motiv ur allmogens liv. Bilden andas gammaldags frid och söndagsstämning och bornholmaren står som en trogen släktens skiltvakt. Den är tydligen från gammalnors ungdomstid och har börjat räkna livets stunder för den lilla, som leker i moderns knä.

UR NYHETERNA

Utkommer med ett nr varje månad.

Ansvarig utgivare:

Chefsurmakare Bertil Nilsson

Redaktionens adress:

Stortorget 3, Malmö. Telefon 714 45

BYDOK KÄRRE- & TRYCKERI A.-B. MALMÖ 1931

lan en stad och en annan eller att avgöra skillnaden i tiden mellan olika ur.

Eftersom nu huvudintresset låg på det nautiska området, kommo sjökorten och kartorna rätt snart att räknas efter Greenwichmeridianen och på så sätt blev denna det allmänna fasta tidsbegreppet. Greenwichtiden blev snart den vedertagna borgerliga tiden för hela England och det praktiska i denna åtgärd insågs av en hel del andra länder, som också anslöto sig till samma tid.

Så länge det ej rörde sig om större avstånd, betydde skiljaktigheterna ej så mycket, men när man började fara över de stora världshaven, blevo öoverensstämmelserna med Greenwichtiden besvärande.

För att få bukt med detta problem uppdelades jorden i meridianer på 15° vardera och det är det system, som nu är rådande. Nordamerika t. ex. är uppdelat i fem tidsområden: colonial, eastern, central, mountain och pacific med sin medeltid var. Colonialtiden tillämpas i New Foundland och de delar av Canada, som ligga inom meridianen; inom USA tillämpas ej denna medeltid. Easternmedeltid avviker från Greenwich fem timmar. Jordkretsen omfattar 360° och en grad passeras på fyra minuter d. v. s. en 360-dedel av dygnet. En ort, som ligger t. ex. en grad väster om Greenwich har solen på sin meridian fyra minuter senare än Greenwichmeridianen. Meridianen omfattar, som ovan sagts, 15°, vilket är i tid $4 \times 15 = 60$ minuter, vilket sålunda betyder att skillnaden mellan amerikansk eastern- och central-tid är precis en timme. Och så fortsätter det vidare. När det sålunda är kl. 5 e. m. i London, är det middag i New York o. s. v.

Att det tagit sin tid att komma fram till en universell överenskommelse är tydligt. I Paris t. ex. höll man in på 1900-talet på Parismeridianen och det kunde ju ibland ha sina besvärligheter. Sedan har det ju tagit århundraden, innan man kunnat göra en generell överenskommelse om uniformiteten i tidsangivelserna. I det fallet ha trafikmedlens utveckling varit en pådrivande faktor och i och med järnvägarnas tillkomst blev tidsbegreppets reformering en nödvändig sak. Det är ju också ur den synpunkten betydligt lättare att resa nu än förr.

Astralite-kulspetspennan är en nyhet från USA. Den är praktiskt taget outslitlig, eftersom kulan är gjord av syntetisk safir, vilken är nästan diamant-hård. Det är samma sten, som användes i lagern på precisionsur och instrument för speciellt fina mätningar. I USA säljes pennan för två och en halv dollar.

Lättläst datum

med

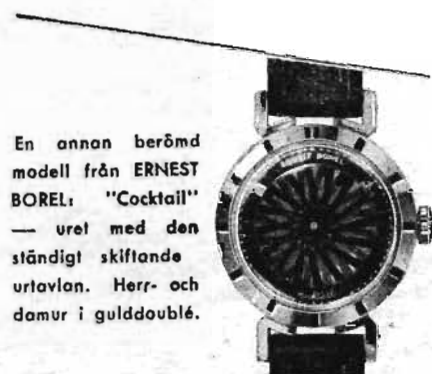
DATOPTIC

(Ernest Borel Patent)

ERNEST BOREL "Datoptic" kalenderuret har en special-lins över datumfönstret, vilken underlättar avläsningen väsentligt.

Vattentätt, automatiskt. Ståt.

En annan berömd modell från ERNEST BOREL: "Cocktail" — uret med den ständigt skiftande urtavlan. Herr- och damur i gulddoublé.

"Cocktail"
(PATENT)

ERNEST BOREL

Neuchâtel (Switzerland)

hos Er urmakare

säljes äv. på förmånliga delköpsvillkor.

Konstur från våra dagar

Kärleken till de gamla konsturen är stark och det kan nog sägas om konstur överhuvudtaget. Det är emellertid ej enbart i förgången tid som man förfärdigade dylika ur, utan det sker även i vår tid och då och då hör man om ett konstur, som skapats. Under de senaste decennierna ha flera ur av detta slag satts i funktion till glädje för både besökare och den bofasta befolkningen.

För i år trettio år sedan sattes konsuret i Melsungens (Fulda-Kleinstadt) rådhusstorn i gång. På detta ur ser man en manlig figur, som slipar sin yxa och alluderar på en gammal sägen om Melsungenborna, som brukade vässa sina yxor på Fulda-bron. Uret är tillkommet genom gåvor av stadens borgare.

År 1934 firade Hameln jubileum och med anledning därav fick staden det vackra uret med scener ur den bekanta råttfångarsagan.

På den gamla rådhusvinkällaren i Nürnberg uppsattes år 1910 det bekanta mästerrycksuret, som är en erinran om en episod från år 1631. Varje dag kl. 12 stiger borgmästare Nusch fram till ett fönster och tömmer sin väldiga stänka, medan Tilly i det andra fönstret vinkar med sin marskalksstav Detta ur är en gåva till Nürnberg av vänner i Rothenburg ob der Tauber.

Det vackra konsuret på rådhuset i München firar i år halvsekeljubileum. Det började nämligen göra tjänst år 1908. Kl. 9 på morgonen ljuder ett klockspel, till vars toner ett tornerspel rör sig. Efter detta spelas tunnbindaredansen, i vilken tunnbindarna själva figurera i sina gamla, vida bekanta danspositioner; det hela knyter sig till minnet av den stora digerdöden. En pajas anger takten med huvud och armar. Efter ytterligare en klockspelsmelodi flaxar en tupp med vingarna, under det han galar.

När sista klockslaget förklingat kl. 9 på kvällen, uppenbarar sig i vänstra, belysta hörnet av tornet en nattvaktare med tänd lykta i handen och stöter tre gånger i vaktarehornet. Därpå uppenbarar sig en fredsängel, som håller sin skyddande hand över det framför honom gående Münchenbarnet (Stadsvapnet).

Klockspelet i detta ur har 43 klockor i vikt mellan 10—30 kg. Anslaget på klockorna sker med ett linsystem, som står i förbindelse med ett spelverk. Uret är en gåva av en Münchenborgare vid namn Rosipal.

Det utomordentligt vackra konstur, som Chemnitzfabrikanten Langer år 1937 skänkte staden, förstördes helt genom bombanfallen under kriget. I träskurna figurer på 1,3 m:s höjd föreställde folktyper från Erzgebirge. Kl. 10 f. m. blåste en jägare gamla jakt-

Schweizare för svenskar

TÄRNAN

hos urmakare och jackmannen

signaler och på middagen spelade en flicka i Erzgebirgedräkt på gitarr en känd folkmelodi från Erzgebirge. Kl. 6 e. m. visade sig den erzgebirgische gruvarbetaren och så hördes den högtidliga hälsningen: Det är fritid nu, dagsverket är avslutat.

Kl. 10 e. m. framträdde nattvaktarna och sjöngo vaktarsången ur "Mästertsångarna". Klockspelet, som räknade 25 klockor, användes även för spelandet av folkvisor, koraler och julsånger. Även när ett konstur som detta ersättes, så blir det dock ej originalet. När ett originalverk går förlorat, är det ett värde, som man för alltid mist.

Smugglandet av schweiziska ur till England fortsätter, trots all vaksamhet. Som bekant har det de senaste tiderna varit folk rätt högt uppe på den sociala rangskalan, som avslöjats som smugg-

lare. I början av året var det en diplomat för en sydamerikansk republik, som fastnade i tullens nät och nu är det en fransk präst, som råkat i samma dilemma. Han försökte smuggla in 730 st. schweiziska ur till ett värde av c:a 10.000 pund, för vilka normalt borde erlagts omkr. 4.000 pund i tull. Som förmildrande omständighet framhöll försvarsadvokaten, att den tilltalade ej vid smuglingen sökt inge förtroende genom att klä sig i prästdräkt utan uppträdde i vanlig kostym. Att han försökt smuggla berodde på, att han i fjol legat svårt sjuk i Schweiz och då fått sina affärer derangerade. För att klara sig hade han åtagit sig smuggeluppdraget, för vilket han skulle få 200 pund. Nu fick han i stället tolv månaders fängelse för besväret. Det hör till historien, att prästen ifråga var titulärkonsul i Bryssel för en latinamerikansk stat.

..Tick..Tack

SMÅPLOCK UR
DAGBOKEN...

FALSKA UR

I urets historia har man många exempel på falskri i fråga om fabrikat, fabriktionsort, mästare m. m. Från vårt eget land äro Walleriusuren från Norrköping välkända, men redan på 1700-talet eftergjordes goda ur t. ex. Hofven-skölds och såldes för god vara.

Ute i världen florerade då redan en rent av industriell fabrikation av efterbildningar av goda ur.

Redan Tompion (1639—1713) plågades av förfalskningar. Det berättas om honom, att en förnäm kund en gång kom in till honom för att förevisa sitt Tompionur. Mästaren såg ju genast, att det var ett falsarium och krossade det med ett hammarslag, varefter han räckte kunden ett annat ur med orden: — Det här är ett äkta Tompionur.

Även Breguet (1747—1823) efterpades flitigt och de falska uren voro oändligt många flera än de äkta med Breguets signatur. I de flesta samlingar finnas ur med Breguets signatur, men det är mycket sällsynt att träffa på ett, som är äkta.

Här är det ett gott och erkänt märke, som efterbildats till skada och förfång för både mästaren och köparen.

I gamla dagar var det svårt att komma åt fabrikanterna av förfalskade

ting. Numera är möjligheterna att skydda sig större genom lagar och förordningar både för de enskilda landen och internationellt.

Att det dock trots allt finnes en frodig undervegetation på urmarknaden är nogsamnt känt. Benämningen kronometer och närliggande begrepp ha ofta i vilseledande syfte satts på ur. Fabrikant- eller märkesnamn snarlika sådana med gott anseende uppdyka då och då.

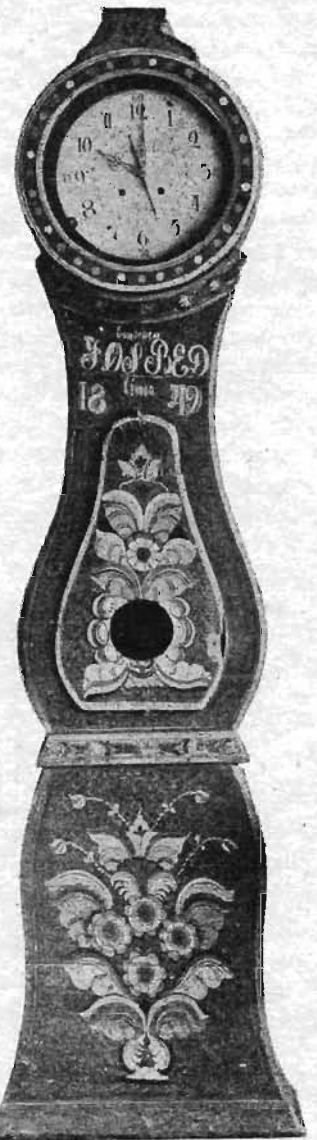
Bulova Watch Company, USA, hade så sent som 1954 att tas med ett märke "Bulov 17", som släpptes ut i marknaden och såldes som ett äkta Bulovaur. Utförsäljningspriset var 23 doll., vilket ej är ens hälften av priset på ett äkta Bulovaur. Men så kostade förfalskningen i inköp 3 doll. 50 cents!

Bulovas speciella detektiver lyckades så småningom komma till roten med skojet, men då hade mer än 100.000 falska Bulovaur konsumerats av marknaden.

Som synes gäller det även i våra dagar att se upp, när man köper ur. Detta gäller i särskild grad, när man turistar i utlandet och erbjudes att köpa "goda" ur till billigt pris.

P. L.

Kring ett gammalt dalaur

Moraur med originalmålning, daterat 1849.

Ny amerikansk giv ifråga om damarbandsur

De små, moderna damarbandsuren äro f. n. föremål för speciellt intresse, ej minst i USA. Man har kommit till insikt om, att tavlans fält bör vara så fritt som möjligt för att göra det lätt att avläsa visarställningen. Modet kräver f. n. ett litet, tunt damarbandsur och man menar sig ha kunnat framställa typer, som förbinda god stil med det lilla formatet samt tydligt avläsbar tavla.

Dessa nya former beräknas vara en tredjedel mera avläsbara än de vanliga typerna, därigenom att visarfältet väsentligt utvidgats. Urglasets rand skjuter över ytterranden och den traditionella metallranden försvinner. Urets diameter förändras däremot ej.

Genom metallranden, som fasthåller urglaset, är en del av tavlan — just där siffrorna stå — osynlig och detta gör tavlan svåräst.

På visst sätt, framhålls det, är idén att böja ett glas över en metallrand ett lån från bilindustrin vid dess framställning av de s. k. "wrap-around"-rutorna framtill i bilen. Glaset är gjutet och ytterst hårt och motståndskraftigt mot repor o. d. Metoden att "böja" glaset över metallranden är tämligen ny. I USA anser man, att förändringen av urglaset är att anse som en ny stilform, som kommer att upptagas av urindustrin i allmänhet.

Elgin National Watch Company, som lanserat den nya armbandstypen, har sånt nio olika typer i marknaden. Priserna ligga mellan 79,50 och 150 doll. Det är alltså frågan om rätt dyra ur, i varje fall än så länge.

Moraklockorna äro välkända golvur sedan mer än ett och ett halvt sekel tillbaka. I själva verket har begreppet Moraklocka — eller dalaklocka — blivit så allmänt, att det brukas om allehanda golvurstyper av allmogefabrikat; sedan kan det ha fabricerats i vilket landskap som helst.

I Mora socken har golv- och väggurstillverkningen i alla fall bedrivits som en lönande hemindustri sedan medio av 1700-talet. De flesta av de äldre Moraurnakarna hade lärt urmakriet vid Stjärnsund och yrket fortlevde sedan i flera generationer, fram till våra dagar.

Sidenbladh citerar konungens befallningshavandes i Kopparbergs län årsberättelse av år 1822, i vilken man får en god bild av, hur yrket utövades. Det heter:

En särdeles förståndigt anordnad större tillverkning av väggur sysselsät-

ter och jämte jordbruket försörjer många eller de flesta hushållen, till ett antal omkring 70, uti Östnors och Öva byar av Mora socken. Med noggranna maskiner utskäras mässingsskivor till hjul för dessa ur, som, då de äro med behörig omsorg förfärdigade, gå säkert. Tavlorna av järnbleck hämtas ifrån något manufakturverk, men målas, ritas med väl formade siffror samt fernissas av flickor, som endast med detta arbete sysselsätts. Urmakarna själva förspilla icke sin tid med att uppsöka långväga avsättningstillfällen, utan sälja för skäligt pris eller anförtro sin tillverkning åt andra sockenbor, som under färder och utvandringar nedåt landet föröftra dem.

Till detta må anmärkas, att, vad som här ovan säges om väggur, gäller verket i dalagolvuren. Det var verket med tavla och pendel, som kringfördes till salu. De stora, åbäkiga fodralen kunde man ej släpa med sig och ej heller loden. Dessa delar fick köparen skaffa på hemorten. Fodret skiftade ju efter lokal tradition och smak och det är därför som man finner dalaur av de mest varierande typer.

Uret här ovan är emellertid ett genuint Mora-ur både till verk, foder och målning. De praktfulla blommorna på röd botten äro gamla bekanta från dalmålningarna. Verket, som är ett gott arbete, är försett med datumvisare och utfört av Matts Larsson, Mora, vars namn återfinnes på urtavlan. Denne Matts Larsson, även kallad Djos Matts Larsson eller Krång Matts Larsson, var en av de sista Mora-urmakarna av gamla stammen. Urmakeriet hade i tre generationer ärvts i släkten. Han var född 1824 i byn Östnor men flyttade när han gifte sig till byn Kråkberg och slutade sina dagar i Öna 1913. Han berömmes som en duglig yrkesman, som tillverkade både Mora-ur och tornur.

Huruvida fodret ursprungligen hört till verket, kan diskuteras. Tavlan synes varit avsedd för en mindre öppning än, vad fodret har. Dess tillkomsttid synes vara år 1849 och har då fabricerats för "bondeden" JOS och hans hustru BED, vilka det nu har varit, och bosatta i Lima. Som helhet är uret av stort intresse, dels för det utmärkta verket och dels — och det inte minst — för det vackra fodret med sina välbalanserade proportioner och ursprungliga målning samt den fasta dateringen och ursprungsarten. Det är uppgifter, som man mera sällan ser bevarade. Uret finns i Lindskougs antikaffär i Malmö.

Man kan köpa en människas tid, man kan köpa hennes lekamliga närvaro på en bestämd arbetsplats. Men hänförelse kan man ej köpa, ej heller initiativ, ej trofasthet. Dylika ting måste man för-tjäna.
(Clarence Francis)

VÄGEN TILL DET SJÄLVUPPDRAGANDE ARMBANDSURET

Det är många, som under årens lopp brytt sina hjärnor med problemet om fickuret med automatisk uppdragning. Nyckeluppdraget är visserligen bra nog, men det har sina nackdelar både ifråga om själva dragnings utförande och den möjlighet till insläppande av damm och vatten, som alltid följer med nyckeluppdraget. Trots allt var denna form av fickurets uppdragning så fast rotad i både allmänhetens och urmakarens medvetande, att det först var ett gott stycke in på detta århundrade som man helt erkände bygeluppdragets företräde.

Det självuppdragande fickuret finnes omnämnt i litteraturen så tidigt som 1651. Omnämmandet sker i ett arbete av Schwenter "Delitiae Mathematicae et Physicae", tryckt i Nürnberg. Hur detta ur var konstruerat vet man ej och det är kanske också bara ett förslag, som aldrig omsatts i praktiken. Meningen tycks i alla fall ha varit den, att man hade ett ur hängande ned från ett bälte, som bars närmast kroppen. Bältets rörelser upp och ned vid andningen var det, som skulle ersätta uppdragningen.

Britten, den kände fackmannen på urets historia, har i publikationen "London Gazette" funnit ett tillkännagivande år 1686 om ett fickur med fjäder, som drogs upp utan nyckel.

En herre vid namn John Hutchinson i London patenterade år 1712 ett ur, som bl. a. drogs upp utan att man behövde göra hål i boetten. Detta var, påpekade han, av stort värde, eftersom ingenting, som kunde skada, hade möjlighet att komma in i verket. Urmakarekompaniet, som hade att yttra sig över saken, ställde sig avvissande. Detta torde väl närmast ha sin orsak i att en medlem av sammanslutningen, Charles Goode (död 1730), London, fjorton år tidigare hade konstruerat ett liknande verk, vilket Hutchinson medgav och drog tillbaka sin ansökan, som sedan ej vidare hördes av.

Urmakaren Peter Auguste Caron (1732—99), mera känd under namnet Beaumarchais och mest känd för "Barberaren i Sevilla" m. m., gjorde omkring år 1750 till madame de Pompadour en ring med ett ur, som drogs upp genom en hävstångsanordning under tavlan.

Detta är kända exempel på försök med självuppdragande ur, men säkerligen har det funnits en hel rad konstruktörer, som man ej känner namnen på.

Den första egentliga uppfinningen, som gör skäl för namnet självuppdragande fickur, var den s. k. pedometer, som hade Louis Recordon (död 1824), London, till upphovsman. Pedometerns tillkomstår är 1780, då den patenterades. Konstruktionen finnes i många av Bre-

guets (1747—1824) ur, vilka av honom benämndes perpetuellur. Som av ordet pedometer framgår, drogs uret upp genom bärarens gångrörelser.

Omkring år 1790 började en del självuppdragande ur komma till synes, den s. k. pumpuppdragningen. Flera konstruktioner med denna princip som utgångspunkt sågo dagens ljus under årens lopp och flera av dem blevo patenterade. Jean Antoine Lepine (1720—1814), Paris, har fabricerat några självuppdragande fickur med pumpuppdragning.

Omkring 1838 kompletterades detta självuppdragande verk med en konstruktion, så att man kunde ställa visarna.

Man har i allmänhet för sig, att det var A. L. Breguet, som förde ut idén med pumpuppdraget, men detta är ej med rätta förhållandet överensstämmande, såsom experten G. H. Baillie påvisat.

A. L. Breguet har ej gjort andra självuppdragande ur än de s. k. perpetualluren, som ju byggde på pedometern. Baillie förmodar, att en förväxling skett med A. L. Breguets sonson Louis Clément François Breguet (1804—83), under vars tid Breguets firma gjorde några självuppdragande ur av liknande typ som pumpuppdragningen.

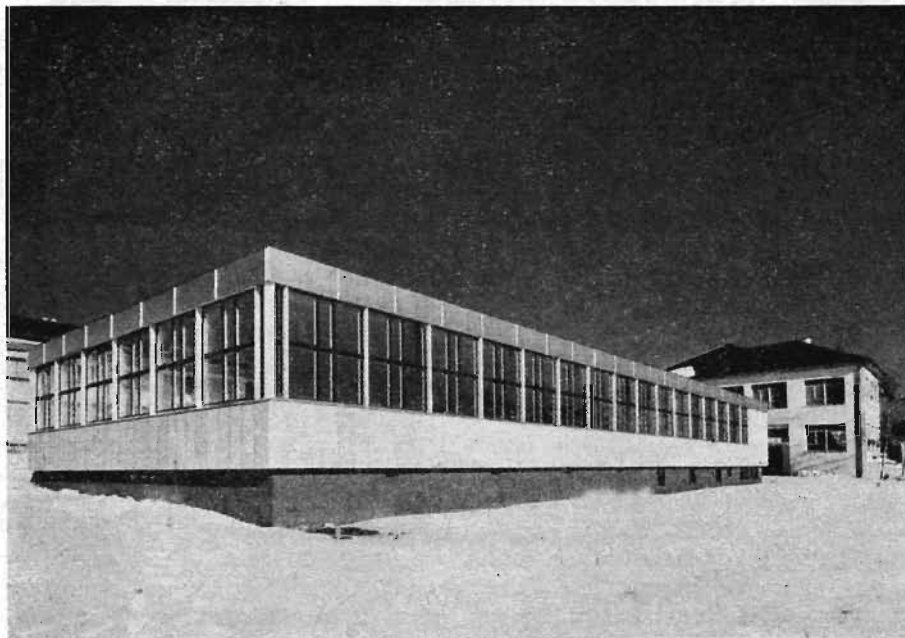
Den som först fabricerade självuppdragande fickur i större skala och därmed förde ut den i marknaden som en särskild, konstant typ, var Louis Audemars (1782—c:a 1840) från Brassus i Schweiz. Mekanismen var dock ej helt tillfredsställande. Londonurmakaren Nicol patenterade år 1846 en konstruktion för självuppdragning av ur både med och utan snäckgång.

De typer av självuppdragande fickur, som blivit grunden för den senare utvecklingen, är dels Antoine Lecoultres (1801—83) av år 1848 och Bröderna Audemars från ungefär samma tid. Oberoende av dem hade Adrien Philippe (1815—94) i Genève år 1842 gjort en liknande uppfinning. Han ingick sedermera i Pateks företag, som ännu, liksom Bröderna Audemars, är i full verksamhet.

Trots allt har det varit många besvärigheter att övervinna, innan man nått fram till den förnämliga tidmätare som det självuppdragande armbandsuret av i dag i verkligheten är. Man har i många år hyst tvivel om att verkligen kunna få fram ett så litet ur som ett armbandsur, självuppdragande och pålitligt. Utvecklingen har visat, att man tvivlat utan orsak. Det har tagit tid att nå fram till det beundransvärda, självuppdragande uret vid vår handled, det är sant, men ett resultat har nåtts, som reservationslöst måste erkännas.

(Forts. å sid. 6)

RENOS NYA VIBROGRAFFABRIK

Ljus och rena linjer kräver den moderna fabriken.

Som redan förut i korthet meddelats har Reno S. A. La Chaux-de-Fonds, Schweiz, nyligen tagit i bruk en nyuppförd, hypermodern fabriksanläggning

linjer. Maskinparken är också av modernaste slag, så även alla verktyg. Det är också av nöden, ty fabriksprodukter kräva den yttersta precision och

Översiktssbild av vibrografavdelningen.

för bl. a. framställning av den välkända kontrollapparaten Vibrograf.

Som av bilderna framgår är det nya komplexet både till form och konstruktion tänkt och utformat efter moderna

(Forts. från föreg. sida)

Vad mera är, produktionsmetoderna och verktygsmaskinerna ha förbättrats i så hög grad under tiden, att det självuppdragande armbandsuret köpes till ett pris, som knappast står i relation till det förnäma arbetet.

kraven komma förvisso ej att minskas vid lösandet av de uppgifter, som f. n. bearbetas. Det gäller emellertid ej blott att få fram nya, värdefulla kontrollapparater för urindustrin, det är också av vikt, att de kunna framställas i serie, när de väl äro färdiga att släppas ut i marknaden. Det är något, som man måste ta hänsyn till, när en ny fabriksbyggnad skapas och utrustas.

När vibrografen år 1941 fördes i marknaden av firman Le Porte — Echappement Universel S. A., blev den

en betydande framgång. Många tusen exemplar ha sedan den tiden spritts över världen och det finns företag i urbranschen, som ha mer än hundra vibrografer i ständigt kontrollarbete. Men även detaljhandeln har lärt sig sätta värde på denna snabba och säkra kontrollapparat med tryckt diagram, för övrigt den första i Europa av detta slag.

Vibrografen är ej den enda produkten från Renoanläggningarna. Gradoscopet är en annan kontrollapparat, som nyligen fullbordats. Med denna kunna fabrikanter och urgrossister företaga en snabbkontroll på orosvägningsbågen och det är särskilt värdefullt, att konstruktionen utarbetats med hänsyn till att kunna användas på verk utan att dessa behöva tas ur sitt hölje. Vibrografen och gradoscopet kunna sammankopplas, varigenom en fullständig och samtidig kontroll på urverken kan göras.

Stötsäkringen Incabloc är en av företagets välkända artiklar och likaså spiralruckningen Incastar. Den kombinerade fattningen för stenarna i uret Girocap tillhör även fabriksens högklassiga standardvaror.

Men det gäller att ej slå sig till ro. Kraven på uren skärpas och det gäller att se till, att de apparater, som svara för precisionen, förbättras och kompletteras. Le Porte — Echappement Universel S. A., arbetar efter denna linje och flera värdefulla nyheter äro i vardande och de komma snart nog att bli synliga i marknaden. Det är ej minst härför, som den nya anläggningen blivit ett behov för företaget. Att den är ett värdefullt tillskott till den schweiziska urindustrin är en självklar sak.

Rostskyddande medel föras då och då i marknaden och nu har ett nytt amerikanskt sådant, i tablettform sänts ut. Det ger långvarigt rostskydd, när det bilägges en förpackning. Medlets verksamhetsgrad beror på förpackningens art, dess täthet och lagringstemperatur. En enda tablett kan hålla en rymd på 500 kubcm. under korrekt skydd. Det nya medlet är speciellt avsett för förvaring av små metalldelar t. ex. nålar, skruvar, rakklingor, delar till handeldvapen, urfurnityr m. m.

New Hawen Clock and Watch Co, USA, som länge befunnit sig i ekonomiskt trångmål har nu reorganiserats och fått friskt kapital på 200.000 doll. Företaget, som nu är 137 år gammalt, har på grund av kapitalbrist endast haft 123 arbetare i urfabriken. Enligt den nu upplagda planen för driften skall arbetsstyrkan om ett halvt år uppgå till 500 man och därefter ökas undan för undan, så att den når upp till minst tusentalet arbetare.

— Å så här lyser urtavlan i mörker...

— Komma hem klockan tre på natten.
Jag saknar ord!
— Tack!

— Snälla direktörskan! Skänk en slant till en fattig, som nyss kommit från sjukhuset.

— Stackars man! Hur länge har ni legat där?

— I tre veckor! De va fel på de elektriska uren, för ja är urmakare.

År 1781 kom Mozart (1756—1791) till kurfursten Karl Theodors hov i Mannheim i förhoppning om att få en anställning som kammarkompositör hos kurfursten. Av det blev nu ingenting, även om kurfursten var mycket välviljig mot Mozart och beundrade hans musikaliska geni. För att visa sin uppskattning skänkte kurfursten honom vid ett tillfälle ett guldur. Det var just inte, vad Mozart tänkt sig. Han skrev också hem, att det var en onödig present, eftersom han redan förut fått mottaga fem dylika. Han funderade på, skrev han, att låta sy en extra ficka i byxorna, så att han kunde bära två ur, som då var på modet, så att han, nästa gång han betänktes med en gåva av en hög herre, kunde slippa att få ännu ett ur.

Den 17 april öppnas världsutställningen i Bryssel, vilken, som bekant, präglas av atomåldern. Utställningen hålles öppen sex månader framåt.

CONCERTA

- den populära glasögonbågen
- för damer
- alla storlekar
- modern färgskala
- låga priser, även delköp

HOS URMAKAREN - OPTIKERN

TVÅ DRABANTER

FÖR MODERN **tidgivning**

ERNEST BOREL

Det helautomatiska uret behöver aldrig dragas upp. Det presterar bättre och jämnare gång. Det kostar inte många kronor mer.

FÖR
SEKUNDSÄKER
TIDGIVNING

AUTOMATISKA UR

FRÅGA EFTER DET MODERNASTE AV ALLA UR — DET AUTOMATISKA

HOS JUST **ER** URMAKARE

HAN SÄLJER OCKSÅ GÄRNA PÅ GODA AVBETALNINGSVILLKOR